

tuk, azonban régészeti megfigyelést csupán a nyomvonal egyes szakaszain tudtunk végezni. Két korábban ismert régészeti lelőhelyet újra azonosítottunk, valamint 13 új lelőhelyet regisztráltunk. Régészeti érdekű területként 9 helyszínt jelöltünk meg.

Balassagyarmattól D-re mintegy 3 km-re, a Balassagyarmatot Csesztvével összekötő műút K-i oldalán, a műúttól 250 m-re K-re, a Kincsem-pusztá elnevezésű településrésztől közvetlenül ÉK-re található a lelőhely. Részben szántott, részben kukoricával fedett volt, közepes látási viszonyokat nyújtott. Korongolt (középkori?, kora újkori?) kerámiát, valamint kevés paticsot gyűjtöttünk.

Munkatárs: Zandler Krisztián.

GUBA SZILVIA

12. Balatonendréd határa (Somogy megye) U, B, LT, Ú?, I

A Balatonendréd–Lulla összekötő, 65137 jelű út építését megelőzően az alábbi feltárásokra került sor a település határában.

Magyar Tenger Tsz. 2. (KÖH 81091): Az egykori Magyar Tenger Tsz. gazdasági épületeitől K-re került elő szakfelügyelet közben a lelőhely. A humuszos réteget megbolygatták, ekkor került elő a 2 urna maradványa. Az SMMI dolgozói 2011. szeptember 29–30-án leletmentést végeztek. Az urnamezős kultúrához tartozó urnasírok darabjai csaknem a felszínen voltak, a gép szétszedte az urnákat, a hamvak egy részét is kiszedte. A K-ebből lévő sírtól nem messze egy bronzborotva volt, valószínűleg a sírhoz tartozott. Az urna alsó részének töredékei maradtak meg csak *in situ*, benne a hamvak maradványaival. A sírből egy bronztű került elő. A Ny-abra lévő sírből csak az urna gömbölyded alja maradt meg a helyén, igaz, törött állapotban. A sírből bronztöredékek kerültek elő. A sírok közelében egyéb objektumra utaló jelenséget nem találtunk.

Munkatársak: Honti Szilvia régész, Nyári Zsolt ásatási technikus.

SIPOS CARMEN

Tekeres-dűlő Kelet (KÖH 47006, összekötő út 8. lh.):

A lelőhely a településtől ÉK-re fekszik, egy kisebb domb oldalában, egy É–D-i irányú vízfolyás mély völgyének Ny-i lejtőjén. A lelőhely a lejtő legmagasabb pontjától egészen a vízfolyásig tart. A mélyebb részeken a sárga agyagos altalaj több helyen vöröses hordalékkal keveredik. Az altalaj foltokban nagy mennyiségű víz által koptatott löszkonkréciót (löszbabát) tartalmazott. A 2010-ben megkezdett feltárást⁵ az MNM NÖK munkatársai az SMMI megbízásából, 2011. augusztus 15–31. között fejezték be.

A 2011-es ásatási szezonban a *késő bronzkor (urnamezős kultúra)* időszakából 4 nagy méretű, többszátatú, szabálytalan alakú gödör került elő. Ezekből nagymennyiségű állatsont és jellegtelen, durva soványítású, vastag falú házikerámia töredék került elő.

A gödröktől K-re 2, egymással párhuzamos, É–D-i irányú árkot tártunk fel. A K-ebből lévő 2 rövid, K–Ny-i irányú árok metszette. Ugyanez az árok egy nagy méretű hamuszórtot keresztezett, amelyből tavaly a humuszolás során római kori pénzérme került elő. A hamuszórt alatt egy nagy méretű kerek kemence és a hozzá tartozó munkagödör került elő. A leletanyag alapján *kelta korin*ak határozott meg. A kemence tüzelőfelülete erősen átégett vörös agyagból és kerámiatöredékekből állt. A terület DNy-i sarkában egy további nagy méretű, kerek kelta kemence került elő. Ennek tüzelőfelülete is vastagon ki volt égve, de kerámiát nem tartalmazott. A munkagödör kemencétől K-re egy nagy méretű folt rajzolódott ki. Ennek bontása során 4, 4×2 illetve 3×2 m-es, döngölt szürke földpadlós, 2 cölöphelyes (ágafás szelemenés tetőszerkezetű) kelta veremház került elő. A házakból nagymennyiségű szürke, grafitos, korongolt, duzzadt, vagy kihajló peremű edénytöredék mellett, egy emberalakos, tojásfüzérrel díszített *terra sigillata* töredék, sertécsontok (sok agyartöredék) és 3 vastárgy (1 ép, nyéltüskés lándzsahegy, 1 ép, egyélű, aszimmetrikus pengéjű tör, 1 sárkányfejes törmarkolat) került elő. A terület ÉK-i sarkában egy újabb kör alakú kemence és munkagödör került elő. A kemence vörösre égett agyag tüzelőfelülete alatt a teljes felülete kerámiával volt kirakva. A kemencéhez tartozó munkagödörből egy vastárgy (egyélű nyéltüskés, szimmetrikus pengéjű tör), és egy állatalakos tojásfüzérrel díszített *terra sigillata* töredék került elő. A munkagödör alján több rétegben a kemencéből kikerült hamuréteg volt. A munkagödör alját jelentő 10–13 cm vastag sárga agyag tapasztás alól egy korábbi gödör került elő. Ebben szintén szürke színű korongolt kelta kerámiát találtunk. A kelta objektumok között 9 kis méretű kerek vagy ovális alakú, sekély késő bronzkori gödör került elő. Funkciójukra biztos adatot nem találtunk, mindegyik homogén betöltésű volt és tekintélyes mennyiségű kerámiatöredéket tartalmazott. Valószínű, hogy egyszeri alkalommal használt hulladékgyűjtő lehettek.

Tekeres-dűlő Nyugat (KÖH 47007, összekötő út 9. lh.):

A lelőhely a településtől ÉK-re fekszik, egy kisebb domb oldalában, egy É–D-i irányú vízfolyás mély völgyének Ny-i lejtőjén. 2010. augusztus 18. és december 6. között szondázó ásatást végeztünk, amit 2011. augusztus 24–25-én, az SMMI megbízásából befejeztünk be.

A szondázás során, a hatástanulmányban megjelölt lelőhelyterületen csak szórvány réz- vagy bronzkori kerámiát és egy sötétsárga radiolarit magkövet találtunk. A DK-i irányban nyitott újabb szondaárkokban került elő 3 telepjelenség. A sekély, szabálytalan kör alakú gödör feltárása során nagy mennyiségű késő bronzkori telepkerámia (behúzott, turbántekercses peremű, kis méretű tálak, hosszúkás fogóbütyökkel ellátott fazekak, kónikus testű, *anza lunátás* fülű kis bögrék) került elő. A gödör mellett egy lelet nélküli, keskeny, V metszetű árok részletét tártuk fel. A kör alakú kemence belsejében nagy mennyiségű meszet, állatsontokat és újkori kerámiatöredékeket találtunk.

Munkatársak: Voicsek Vanda, Sipos Carmen; Bányász Diána, Domján Anita, Pelikán Márk.

FÜKÖH DÁNIEL

⁵ RKM 2010, 172.

Vaklápa, Öreghegy (KÖH 19433, összekötő út 7. lh.):

A lelőhely Balatonendréd ÉK-i oldalán található az Öreg-hegy nevű, ÉNy–DK-i irányú dombhát, DNy-i, Balatonendréd felé eső oldalának ÉNy-i peremén, enyhén lejtve D–DK-i irányba. A lelőhely az elmúlt évtizedekben folyamatosan mezőgazdasági művelés alatt állt. 2011. augusztus 15–31. között az MNM NÖK munkatársai, az SMMI megbízásából, folytatták⁶ a lelőhely feltárását a K-i és Ny-i bővítés területén. A feltárás során a tavalyi tapasztalatokkal egybevéve megállapítottuk, hogy a lelőhely jóval nagyobb kiterjedésű, mint amekkorának az útépitéshez kapcsolódó hatástanulmány jelezte. A lelőhely egyértelműen terjed tovább kisebb intenzitással D-i, és nagy intenzitással É-i irányba. A lelőhelytől É-ra elhelyezkedő mezőgazdasági területeken még rossz megfigyelési körülmények között is nagymennyiségű őskori anyag volt érzékelhető, valamint feltételezhető, hogy az általunk részben feltárt urnatemető tovább terjed É-i irányba.

A lelőhely teljes területén neolit (lengyeli kultúra) és késő bronzkori (urnamezős kultúra) telepjelenségek kerültek elő, valamint a lelőhely Ny-i bővítésében egy késő bronzkori urnatemető 88 sírját tártuk fel. A telepobjektumok K-i irányba folyamatosan csökkentek, majd megszűntek, míg Ny-i irányban csökkenő számban egészen a domb pereméig kerültek elő a telephez tartozó jelenségek. A lelőhely Ny-i oldalán, az Öreg-hegy platója hirtelen meredeken lejtteni kezd a patak irányába. Az itt megfigyelt régészeti jelenségek ezen a meredek oldalfalon azonnal eltűnnek, a megfigyelt árkok hirtelen megszakadnak. Ezt a jelenséget feltételezhetően a domb eróziója okozta. Erre a jelenségre utalhat az a tény is, hogy a domb részben a nyomvonalba eső Ny-i oldalán kb. 100 m hosszúságban egy nagy méretű suvadás volt megfigyelhető, továbbá alátámaszthatja a megfigyelést az a tény, hogy a lelőhely Ny-i oldalán, a domb peremének közelében a löszös altalajon nem, vagy csak egy nagyon vékony rétegben volt megfigyelhető a humusztakaró.

A telepobjektumok többsége a *neolit (lengyeli) telephez* köthető, melyek közül a legjellemzőbb formák a nagy méretű, alaktalan gödrök, amelyekből nagy mennyiségben került elő neolit házi kerámia és pirosra festett edénytöredékek, kőszközök (penge, magkő, pattinték), állatsont (igen jellemzőek a nagy méretű szarvak), valamint egy vagy több égett, paticsos omladékéreg volt megfigyelhető. A nagy méretű neolit gödrök csaknem mindegyikében tártuk fel egy vagy több zsugorított, csontvázas temetkezést. Zsugorított neolit sírok nem csak a telepobjektumokba ásva kerültek elő a lelőhelyen, hanem elszórva a telepobjektumok között, kis mélységben a humuszbába ásva, vagy a humuszréteg és az altalaj határáig beásva, illetve egészen a löszös altalajba mélyesztve. Az előkerült neolit sírok egymástól nagy távolságra, a területen rendezetlenül elszórva helyezkedtek el, mindössze egy esetben figyeltünk meg egy 3 sírből álló sírcsoportot, melyek egy sorban, egymás mellett,

azonos mélységben helyezkedtek el. A csontvázas, zsugorított sírok közül kiemelkedik a csótalpas tál és vékonyfalú festett csésze melléklettel rendelkező temetkezés. A neolit jelenségek közül kiemelhető továbbá az a kerek objektum, melynek két oldalán egy-egy zsugorított temetkezés volt megfigyelhető, közepén pedig egy nagy méretű tűzrakó hely helyezkedett el.

A *késő bronzkori telephez (urnamezős kultúra)* az objektumok mindössze 10–15%-a volt köthető, azonban ezek mind betöltésükben, mind a belőlük származó régészeti anyag mennyiségében és minőségében erősen eltértek a neolit telep objektumaitól. A bronzkori telephez néhány gödör és két nagy méretű árok sorolható. Több esetben megfigyelhettük a neolit és a késő bronzkori telep objektumai közötti szuperpozíciót.

A feltárás leglátványosabb részét a lelőhely Ny-i bővítésben előhelyezkedő *késő bronzkori (urnamezős kultúra) urnatemető* képezi. A temető nagy területen helyezkedett el, már a 2010. évi feltárás során is figyeltünk meg urnatemetkezésre utaló nyomot a lelőhely központi területének ÉNy-i oldalán, azonban mindkét megfigyelt esetben az urnákat a mezőgazdasági művelés erősen bolygatta. Az urnatemető központja a lelőhely Ny-i bővítésének középső sávjában, a dülöt közvetlen közelében, attól kissé D-re helyezkedett el. A temető ÉÉK–DDNy-i irányban oválisan megnyúlt központjától K-i, É-i és Ny-i irányba is kerültek elő több 10 m távolságra újabb urnák, D-i irányban azonban nem terjedt ki ilyen mértékben a temető. A temető széle három irányba jól meghatározható, K és D felé feltárással tisztáztuk a temető határait, míg Ny-i irányba az Öreg-hegyi plató meredek oldala szab határt a kiterjedésének, egyedül a nyomvonalától É-ra terjedő területre terjedhet tovább az urnatemető. Az urnatemető központi magjában jól megfigyelhetően egy csoportba helyezkedtek el a gazdagabb, sok kisebb edény-melléklettel rendelkező temetkezések, míg ettől a központi csoporttól távolabb fekvő urnák egyre kisebbek és dísztelenebbek voltak, melléklet pedig nem, vagy alig volt megfigyelhető lettük.

A lelőhely központi részén, valamint a Ny-i bővítésben több helyen tártunk fel kis méretű, sekély, egyenes vagy megközelítően egyenes árkokat, melyek vágták az őskori objektumokat. Közélebbi keltezésük leletanyag hiányában nem lehetséges, felmerülhet az újkori keltezés is.

Munkatársak: Fűköh Dániel régész, Bányász Diana, Birkás Péter, Bodródi Miklós, Bösz Attila, Domján Anita, Jevtuhov Boglárka, Kóra Mária Katalin, Kulin Kitti, Linzembold Csongor, Nagy Balázs, Nagy Norbert, Pungor Krisztián, Szabó Zoltán, Tóth Bálint, Vadas Livia, Zöldvölgyi Janka, Zsubori István régész technikusok.

PETKES ZSOLT

13. Ballószög, Daruhegytől DK-re (KÖH 77345) (Bács-Kiskun megye) H?

A lelőhely Ballószög D-i közigazgatási határától kb. 150 m-re É-ra, a Daruhegynek is nevezett, és magassági ponttal is ellátott kiemelkedéstől, és az azon álló Oláh Gy. tanyájától kb. 500 m-re DK-re, a földúttól kb. 15 m-re D-re helyezkedik el, egy kisebb homokháton. A 0105/008 hrsz.-ú erdőterületet 2010

⁶ RKM 2010, 171. Magyar Tenger TSZ lelőhelynéven.